

KÖZMŰVELŐDÉSI KONCEPCIÓK

Beszélgetés Lipp Mártával és Péterfi Ferencsel, a Magyar Művelődési Intézet vezető munkatársaival*

Lipp Márta: – Szerencse, hogy a közösségfejlesztés meghonosodott Magyarországon, s az intézetben létrejött egy Közösségfejlesztési Osztály. A magam részéről mégis maradnék a közművelődés eredeti, művelődési funkciója mellett.

Egyre kevesebb szó esik erről, s nem csak az elmúlt tíz évben, hanem az elmúlt tizenöt–húsz évben is.

Ugyanazt gondolom, amit a hatvanas évek végén, a hervenes évek elején indult népművészeti mozgalom vetett fel. Jele-sen azt, hogy „vissza a forráshoz”.

A közművelődés szerintem elsősorban művelődést jelent. Miért fontos ez? Azért, mert Magyarországon most van igazán szükség arra az intézmény- és szervezetfajtára, amelynek középpontjában a kultúra mint eszköz sajátos módon áll.

Lényegében három olyan intézményfajta létezik, amely direkt módon a kultúrával dolgozik. Vannak a professzionális kultúra-teremtő intézmények, a színházaktól a tudományos intézetekig. Ezeket az különbözteti meg a kultúra eszközeivel dolgozó többi intézménytől, hogy valamely tudomány-, illetve művészeti ágak a belső logikája szerint hoznak létre valamit. Nem azon van a hangsúly, hogy létrehoznak, hanem hogy a tudomány, a művészet saját, belső logikája szerint. A másik két intézményfajtának úgy eszköze a kultúra, hogy alkalmazza azt valamilyen célból. Ezek közül az egyik az iskola, a másik típusba a közművelődési intézmények és szervezetek tartoznak. Persze, minden intézmény használja valamiképpen a kultúrát. De az utóbbi két intézménytípusnak elsődleges eszköze is egyben. Az iskola kiképez valamire azzal a céllal, hogy a világ egy szegmense ismerőssé váljon, olyan mértékben, hogy cselekedni tudjunk benne. Ezt hívják teljesítményképes tudásnak. A művelődési házak, a közművelődési intézmények és szervezetek a teljességre törekednek abban az értelemben, hogy az élet egészéből indulnak ki, az érdeklődésre építenek, az élő kultúrát veszik alapul, és a felmerülő problémákra reagálnak. De nem csak megoldani, hanem – sőt elsősorban – felismerni is segítenek. A sztenderdizált, tudást közvetítő intézményekkel szemben mindig az egyediségre építenek. Ezt nagyon fontosnak tartom: az egyediségre és a személyiség egyéni összetevőire. Dacára annak, hogy minden fejlesztőmunka zömmel közösségekben zajlik. A művelődési tevékenységekben mindenki önkéntesen vesz részt, és a résztvevők nem egy didaxishoz kötött, intézményesen meghatározott ismeretrendszerhez igazodnak, hanem a saját érdeklődésükön keresztül csatlakoznak egy közösséghez. Ilyen értelemben a művelődési ház olyan – talán nem lesz félreérthető a hasonlat –, mint a szentháromságból a szentlélek. Közvetít a mindenki számára elérhető tudás és a magas kultúra intézményei között, de mindig képvisel egy magasabb szintet is, az univerzálisabb eszményeken épülő életminták felé vezető utat, abban a tágabb közösségben, amelyben létezik. Ez foglalja keretbe az elgondolásomat. A kultúrával közművelődési értelemben tehát mindig segítünk.

Segítünk egy problémát megfogalmazni, megoldani, magasabb szinten átlátni, és eljutni odáig, hogy a problémák nem csak az enyéim, hanem másokéi is. Így létrejön egy érdek-közös-

ség, amely egyben érdeklődő közösség is. A mi feladatunk az, hogy különböző módszereket és lehetőségeket felhasználva segítsük a problémákat felismerni, és egyre tágabb keretbe integrálni, hogy az egyedi esetek is megfogalmazódhassanak, kinek-kinek a maga olvasata, észjárása szerint.

Természetesen szó sincs arról, hogy az alkotás kizárható lenne a művelődési házakban folyó tevékenységek közül, vagy nem tartozna oda. Másról beszélek. A professzionális kultúra-teremtő intézményekben a tudományok és a művészetek a saját logikájuk szerint fejlődnek, professzionális, arra a területre kiképzett emberek hoznak létre művészeti alkotásokat, tudományos felfedezéseket, önmagáért valóan. Nem vitatható, hogy létezik autonóm kultúra, és azokon a „közökon” alapul és munkál, amelyek alkalmazhatóvá, elérhetővé teszik az emberek széles rétegei számára, s amelyek értékek mentén irányítják az embereket – Max Weber hasonlatával: mint egy vasúti váltó – azokba a közegekbe és társadalmi csoportokba, ahol saját érdekeiket felismertette, megfogalmazva egyre egyetemesebb, autonóm értékekhez juthatnak, és teszik őket magukévá. Természetesen a közművelődés rengeteg funkciót ellát. Alkotnak az emberek, ismeretterjesztés folyik, adott esetben professzionális szakmaszerző tanfolyamokat is indítanak, és még nem beszélünk azokról a problematikus esetekről, amikor iskola és kultúrház működik egyetlen összevont intézményként. Abszurdum, ha a kettő nem teljesen önálló egység. Azért kell élesen elválasztani a kettőt, mert az iskola sztenderdizált, azaz előre meghatározott rendszerbe foglalt egységes ismereteket közvetít. Olyan tudást, amelyet meghatározott célra használhatunk. Ehhez képest a közművelődési intézménynek bizonyos értelemben több köze van az elit-kultúrához, mert egyéni igény szerint a csúcsokat is beengedi. Amikor intézményről beszélek, úgy értem, hogy intézmény mindaz, ami valamilyen definiálható eszközrendszer szabályozott módon, valamilyen rá jellemző normativitásban működött.

Közművelődési értelemben az intézmény az, ami a kultúrát használja, mégpedig arra, hogy bekapcsoljon, megfogalmaztasson, felismertessen, univerzálisabb életismereteket adjon, hogy ne ragadjunk meg ott, ahol vagyunk, és továbblendítsen, kettős értelemben. Tágabb, szociológiai értelemben, hogy bevonjon olyan társadalmi csoportokba, közösségekbe, amelyek előrevívó mintákat tudnak elénk tárni, és odahatnak, hogy involválttá váljunk a saját társadalmi közegünkben, melynek jövőjében elementárisan a saját életformánk megalkotásával veszünk részt. Intézményes értelemben pedig, hogy a problémáimmal, vagy éppen a problémákat negligáló kilátástalanságommal, a vágyaimmal, a jövő-elképzeléseimmel egy professzionális intézményhez fordulhassak, akkor és oda, amikor és ahova kell.

Éppen ezért természetes az, hogy az országban jelenleg működő 3200 – mások szerint 3600 – művelődési ház kilencvennyolc százaléka önkormányzati fenntartású intézmény. De végül is az, hogy ház vagy nem ház, intézmény vagy sem, egy helyen van vagy sem, önkormányzat tartja fenn vagy más, ezeket a körülményeket ma Magyarországon nem lehet megkerülni, de az intézményfajta működése szempontjából indifferensek. Valakinek mindenképpen finanszírozni kell ezeket az intézményeket. Ahogy a magaskultúra soha nem volt önfenntartó, azoknak a „tereknek” a fenntartása is közfeladat, amelyek széle-

*Lipp Márta a Művelődésszervezeti és Felnőttnevelési Osztály vezetője.

Péterfi Ferenc a Közösségfejlesztési Osztály vezetője.

sítik azt a társadalmi kört, amely a mindennapok részévé téve tud élni vele. Hadd idézzem egy friss brüsszeli élményemet. Ott, ha általában valaki létrehoz egy csoportot valamilyen érdeklődés mentén, azokat a különböző csoportokat másvalaki egybefogja egy közérdek mentén, és így jön létre egy intézmény. Az egyes csoportok egymást erősítik. Általában bérelt épületben működnek. Azért fognak össze, mert az életnek nagyobb összefüggéseit akarják átlátni. A különböző egyesületek és civil szervezetek létrehozhatnak egy igazgatói tanácsot, és hivatásos népművelőt alkalmaznak. Szakemberek irányítják és működtetik a rendszerét. Egyébként Magyarországon is van példa erre. Történetesen Brüsszelben a vallon közösség intézményeit a vallon kormányzat finanszírozza, ami nem zárja ki, hogy a helyi önkormányzatoknak is kell pénzügyi támogatást adni a minőségi munka érdekében. Magyarországon is szükség van olyan intézményre, amely egybefogja és megjeleníti az életnek egy adott lokalitás által kitermelt szegmenseit, és azáltal, hogy az egyetemesebb kultúra felé is ki tud tekinteni, előre vivő is tud lenni. Jelen pillanatban az látszik aktuálisnak, hogy meg kell tartanunk azt, amink van. A művelődési házak értékes társadalomszervező tevékenységet folytatnak a saját területükön, ami pótolhatatlan akkor is, ha jobban is működhetnének.

Ma ez lenne a legfontosabb. Egy átrendeződő társadalmi helyzetben, amely rendszerint értékvákuummal jár együtt, az embereket új értékek mentén szerveződő közösségek felé kell segíteni. Azt is meg kell mutatni, hogy melyek egy közösség valaha volt saját értékei, és azt is, milyen életformák, milyen értékek szerint szerveződnének újjá, de azt is, hogy milyen teljesen új értékeket teremthetnek, amelyek akár a korábbiak szöges ellentétei, de egyben komplementerei is lehetnek. Sokkal több szakembernek kellene ezzel foglalkoznia, és egyre sürgetőbb feladata lenne ez a közművelődési intézményeknek.

A munkatársaimmal egy olyan ifjúsági programot kezdünk éppen, amelyet egy kollégánóm által végzett mentálhigiénés szűrés, és az én szociológiai felmérésem alapoz meg. A kiindulást az adja, hogy kiderült: Hatvanban három és félszer akkora a fiatalok közötti öngyilkosság, mint az országos átlag. A drogfogyasztásról nem rendelkezünk összehasonlítható adatokkal, de becslések szerint az is sokszorosa az országos átlagnak. Kiderült, hogy erős feszültség képződött a múlt és a jövő között, aminek a feloldásával a fiatalok, az intézmények által is magukra hagyva, nem tudnak megbirkózni. A tradicionális életforma és mentalitás erős, aminek igen jó oldala, hogy a családok erős érzelmi háttérként működnek. Ugyanakkor nem képesek életmintát adni, tehát nem tudják felkészíteni a fiatalokat a jövőre. Köt a család, de nem ad elég lehetőséget, és elzár az újtól.

A Hatvanban kialakult helyzetnek sok összetevője van. Bizonyos szakmák, amelyek régen fontosak voltak – a bányászat, az erdészet –, leépültek. Rengeteg a vidéki betelepült, kevés az őslakos. A vasút átjáró helyé teszi, Budapest viszonylag közel van. Ugyanakkor létezik egy szellemi hagyomány is, ami első-sorban a Grassalkovich-kastélyhoz kapcsolódik, és eszmeiségében máig nyúlóan a barokkra fűzhető föl. Mindezek hatása együttesen fontos, amit úgy lehetne összefoglalni, hogy a modernitás megemésztetlen élménye lett a városnak. Az újból csak a formákat és a silányságokat tapasztalják, nagy az igényük rá, de a régi életkeretbe nem tudják beépíteni.

Egy ifjúsági ellátórendszer szeretnénk kiépíteni, ahol a közművelődés integráló szerepet tölthet be. Jól működik a Grassalkovich Művelődési Központ, és sok civil szervezet tevékenykedik, velük szeretnénk együttműködni, hogy az intézményes humán szféra átítatódjon a város fent említett szellemi atmoszfé-

rájával. A lényege annak, amit megpróbálunk: a fiatalok fedezék fel a város hagyományait és a város mentalitásából eredő értékeket és vonatkoztassák magukra, alkossák meg belőle a saját egyéni értékeiket összekötő lokálpatrióta eszményt. Passauval közösen indítjuk ezt a programot. Azt szeretnénk, ha hatvani fiatalok megérve a saját városuk jelentését önmaguk számára, elmennének Passaubá, hogy megértsék, mit jelenthet Hatvan Európa más szeglete számára. S vice versa, a passauai fiatalok fordítva járnák meg ezt az utat. Ebből egy közös, egymást segítő, fiatalok által működtetett kulturális segítő-hálózat épülne ki.

Péterfi Ferenc: – A közösségfejlesztő szakember segít elindítani folyamatokat, amelyek során a közösség aztán saját magát fejleszti. A kibontható helyi értékeket kell megtalálni, amelyeket a közösség tovább tud fejleszteni.

Én kicsit tartok a specialistáktól, mert gyakran elbűvölik a helyieket. A szakértői mítosz lebontását szeretném képviselni. Tapasztalataim szerint egy településen, egy közösségben a legnagyobb energia abból származik, ha az első pillanattól kezdve elhiszik az emberek, hogy képesek megtalálni a helyzetükből a kiutat, és képesek változtatni azon. Ehhez szükség van segítők-re, szakemberekre, de alapvetően minden a megcélzott közösségen múlik. Ha nagyon erős tekintélyekkel találkoznak, függő helyzet alakulhat ki. A mi műhelyünk alapvető kérdése, hogy képesek vagyunk-e a megfelelő időben leadni saját jelentőségünkéből.

Az első pillanattól kezdve azt kell erősítenünk, hogy közösen fogjuk kideríteni, mi az, ami a csoport helyzetében érdekes vagy fontos lehet. Amikor az ember tudatosan kezdi vizsgálni a saját helyzetét, és a másikat, ha sikerül azt meghatározni, erős motivációra tesz szert, hogy a saját életét alakítsa. Miután valaki részesévé válik a saját élete alakításának, a következő lépésben teljesen kezébe veszi azt. A szakember feladata, hogy minél előbb húzódjon hátrébb és lépjen ki ebből.

A jelen esetben kritikusan figyelem, mikor egy intézmény próbálja megtestesíteni egy településnek, vagy egy kerületnek a kulturális életét. Azt gondolom, az lenne a kívánatos, ha kis fórumok lennének, amelyek a találkozás színterei, s ezek kapcsolatban állnának egymással. Ebből hálózat jönne létre. Bár belátom, irracionálisnak tűnik, hogy abban a világban, mikor egy intézmény fenntartására sem nagyon van pénz, azt hirdessük, hogy nem egy csúcsintézmény kell egy településen, hanem helyek kellene, s azokat kellene finanszírozni, s ezek együttese az intézmény. Tehát a hálózat az intézmény. És a hálózat kulcsszó.

Előfordulhat, hogy a csoportok magántulajdonú házban, vagy egyházi fenntartású intézményben találkoznak, esetleg szociális intézmény működtet egy-egy közösségi teret, de az ebben az izgalmas, ha létezik egy háló, amibe kapcsolódni lehet. A közösségfejlesztői munkánk során tipikus probléma, hogy elindulnak folyamatok, megfogalmazódnak szükségletek, de erre már nem tudunk intézményeket létrehozni. Ha létezne hálózat, az kínálhatná a bekapcsolódás lehetőségét. A felnőttnevelési rendszert kellene megerősíteni és korszerűsíteni. A közösségfejlesztés a változásra készít fel. A változások igényét kell megfogalmazni. Ezt a változást kellene a szakembereknek elindítani vagy kikényszeríteni.

Van ennek szakmaisága, de a mítoszát lebontanám.

Amikor megérkezik a szakember egy településre, azt szokták mondani: „itt van végre, aki megmondja, mit kell csinálni”. A közösségfejlesztésben a szakember nem abban szakember, hogy megmondja: mit kell csinálni, hanem abban segít a közösségnek, hogy elkezdjen gondolkodni. El kell hinniük, hogy képe-

sek maguk alakítani a saját életüket. Sokszor még abban is segíteni kell, hogy az emberek szóba álljanak egymással. A szakember feladata az, hogy „kihangosítsa”, nyilvánossá tegye: mi az, amiről néhányan beszélnek, ami foglalkoztatja őket. El kell érni, hogy az önkormányzat partner legyen, mert nélküle nem lehet a település egészét érintő változásokat elérni egy kisebb településen. Egy közösségnek elsősorban ilyen típusú ügyekben kell segíteni.

Mi elsősorban nem szakértői kutatások alapján próbálunk dolgozni, hanem közösségi felmérés alapján. Elhatározza egy társaság, hogy amit lehetséges utaknak és szükségleteknek lát, arról jó lenne a falu többi polgárát is megkérdezni. Elindul egy felmérés. A helyiek végzik bizonyos szakmai segítséggel, s miközben házról házra járnak, megismerik az embereket, rádöbbennek mások életmódjára. S közben elköteleződnék az ügy mellett, amely alapja lehet annak, hogy tartós legyen egy ilyen változtatási szándék. Abban tud a szakember segíteni, hogy megfogalmazzanak egy programot. Hogy elhiggyék: ők is ki tudnak találni valamit. A szakember segít abban, hogy milyen példák vannak, amikor egy helyi közösség a maga útján lépve tudott bizonyos feladatokat végrehajtani. Ha látják, hogy máshol már sikerült, az erős mobilizáló hatású lehet. Az is igaz, hogy hálózatról, meg kisközösségekről beszéltünk, de a közigazgatást nem lehet kihagyni ebből.

Harc folyik a forrásokért. A forráselosztó rendszer szeretne megfogható, átlátható és objektívnek tűnő szempontok alapján dönteni. Azaz egy ház működtetése elfogadható a számára, ám sok kis közösségnek a morzsáját létrehozni, és azokra fordítani a forrásait, az elfogadhatatlan. Az lenne az érdekes, ha azok, akik ezt fontosnak találják, úgy tudnának egymásra lenni, hogy nem hagynák kicsúszni a kezük közül a kulturális ágazatból azokat a forrásokat, amelyek már megvannak.

A magyar közművelődési rendszerben a különféle táborok nagy konfliktusa az, hogy megmaradjanak-e a régi prioritások, vagy legyen változtatás, ami a források elvesztésének a veszélyével járhat. Ha nagyon biztosan tudjuk, hogy mit akarunk, és a változtatások tényezői egymással koalícióra tudnának jutni, akkor ezek a források megtarthatók lennének. Az is biztos, ha hosszú időn keresztül valaki pusztán a jelenlegit védi, előbb vagy utóbb el fogja veszíteni. A változtatás kikerülhetetlen.

Lipp Márta: En nap mint nap egészen drámaian élem át azt, hogy szakemberek mennyire kellenek. Egyszer hallottam egy rádiójátékot, onnan veszem ezt a mondást: mindenkinek kell, hogy mindenki segítsen.

Mindenféle fejlesztő tevékenységet folytató szakmának az a lényege, hogy a folyamat nem maradhat meg önkörében. Hiába adja össze egy közösség a tudását, mindig ki kell tágítani az autonóm kultúra felé, a tudás univerzális értelmében. Hamisnak érzem, mikor azzal kezdi valaki az előadását, hogy „adjuk össze, amit tudunk, hiszen mindannyian tudunk valamit”. Mindig van valaki, aki többet tud másoknál, a közösség egészénél is, azáltal, hogy valami újat tud, ami arra serkent, hogy tágabb értelmezési keretbe rendeződjön mindaz, ami van. A művészetek ereje abban rejlik, hogy képesek új eszményeket megfogalmazni. De szükség van olyan személyekre is, akik segítenek új eszményeket valóságossá tenni, meggyökereztetni egy közösségben. Mégpedig sokszínűen, ahogy a kultúra is az élet minden színein, síkján jelen van.

Nagyon nagy baj, hogy elhagyják a szakemberek a közművelődést. A hetvenes években csekély tiszteletdíjért egy festő vezetett egy festőművész kört, egy irodalmár egy irodalom szak-kört. Egy érdekes, színes egyéniség klubot szervezett, ahová

meghívott olyan személyiségeket, akik valamilyen mintát tudtak adni a fiataloknak. Ma ez nincs. És nem csak azért, mert akik valamihez a professzió szintjén értenek, úgy gondolják, hogy inkább két-három kft-t csinálnak, s aki a közösségért tesz valamit, azt hülyének nézik. Nagyon hiányoznak az új eszmények. Most már talán kezdik az emberek vérell-verejtéssel ki-termelni maguknak azokat az életmintákat, amelyeket a megváltozott helyzetben meg tudnak formálni. Saját kutatásaimra és másokéra alapozva többször leírtam: Magyarországon az életformák mérhetetlenül zártak. S ez a fiatalok esetében tragédia. Akár Hatvanban, akár máshol élnek, nem látják más életformát, csak a közvetlen környezetüket, s nem tudják, hogy másképp is lehet élni. Ha alkalmuk lenne megismerni olyan életformákat, amelyek a jövőjüket jelenthetik öt-tíz év múlva, az pótolhatatlan érték lenne. Magyarországon egy húsz-huszonkét éves fiatal nem érzékeli, hogy nem fogja tudni megvetni a lábát a világban számítógépes tudás, idegen nyelv és új szemlélet nélkül. Egy olyan világban, ahol az információ az élet szerves része. Hiába mondjuk ezt, hiába indítunk számítógépes- és nyelvtanfolyamot, az jó, de nem elégséges. Valóságos életekben kell megmutatni azokat az életformákat, amelyeknek meg kell érteni az értékeit és a keserveit, és azt is meg kell érteni, hogy milyen utat kell végigjárni, hogy birtokoljuk is. Ennek elősegítésére ma Magyarországon nincs más, csak az, amit közművelődésnek hívunk. Ez az, amiről beszélek. Koncentráltan, összefogva kellene csinálni. De senki nem érzi, hogy így többre lehetne menni, mert mindenki a másiktól félti a maga lehetőségeit. Nagyon sok minden működik az országban, amiről nem is tudunk. Talán sehol a világon nincsen ennyi elszigetelt kezdeményezés, mint nálunk. S ma már nem elég emlékezetben őrizni a dolgokat, kellenek az adatbázisok, akár a közigazgatási rendszerhez illeszkedve, hierarchikusan is. Nem tudunk pénzforrásokról, kevés dologról tudunk az országhatáron kívül, ha nem tartozik abba a szűk keretbe, amit éppen csinálunk. Nem csak listák kellenek, hanem rendszerezett adatok, és ahol az adat nem egy név vagy évszám, hanem tudást tár ki. Számítógépek kellenek, és át kell állítani a gondolkodást arra, hogy föl-fogja, mi az információ értéke, és hogyan lehet vele élni. Arra a kérdésre pedig, hogy lehet-e felülről inspirálni folyamatokat: ha valaki valamit kitalál, ami életképes, az szájhagyomány segítségével végigszalad az összes kultúrházon, az egész országban. Nagyon fontos, hogy legyen egy áramkör, amibe be lehet kapcsolódni. Kell az is, hogy legyen illyet hivatásszerűen létrehozni képes szakember, munkacsoport. Rendszerszerűbbé kellene tenni az információ-áramlást. Nagy erre az igény, s minél kisebb egy település, annál inkább vágyunk arra, hogy bekapcsolódjanak – nem csak az országos, hanem a nemzetközi információs áramkörbe.

Péterfi Ferenc: – Az a nagy probléma, hogy mindenki szívesen átvesz kész megoldásokat, paneleket. Ez már káros, mert elvonja a figyelmet arról, hogy minden közösségnek a maga kérdéseire kell megkeresnie a maga válaszait. Az információ-áradatból nem azt tanultuk meg, hogy hogyan használjuk, hanem hogy a mi kérdéseinkre mások milyen válaszokat adtak. Az egész teleház mozgalomra jellemző ez. Nem azt mondom, hogy le kell zárni a település határait, és ne legyen kontaktus a külvilággal, hanem azt: baj, ha az információ elkábítja az embereket, és a külvilágot akarják utánozni. Nem tartom a demokrácia csúcspontjának, hogy otthoni számítógépekről is lehet kommunikálni az önkormányzati képviselőkkel. Jobb lenne, ha meg tudnánk szólítani egymást. Függsbe kerülnek az emberek azzal, ha mindig külső válaszokra várnak. Ebben az időszakban

különösen fontos, hogy a helyi kötődéseink stabilak legyenek, a helyi viszonyainkat jól átlássuk, maradjanak olyan területek, amelyek tőlünk függenek, amihez kapcsolódhatunk, vagy hozzátehetünk.

Lipp Márta: – Teljesen igazad van. A teleház például, abban az értelemben, ahogy szeretnénk, és szeretnék az elindítói, még nem teljesedett ki. Igazad van abban, hogy ne más fogalmazza meg sem azt, amink van, sem pedig azt, hogy mit csináljunk belőle. Amikor korszerű hálózatról beszélek, akkor a hagyományok és a tudások összegyűjtését értem ez alatt, de abban az értelemben, hogy mit építhetünk rá. Egy ilyen háló csak lokálisan építkező adatbázisokon tud felépülni. Valójában minden településen adatbázis-szerűen számba kellene venni a saját értékeket. Az interneten, ha rákattintok egy településre, akkor jó lenne, ha megjelenne a kulturális arculata: az eredete, a gazdasági hagyományai, miről nevezetes, elszármazott híres emberek, speciális szakértelem, az életforma jellegzetességei, hogy

csak néhány kiragadott mozzanatot említsek. A szellemi örökség feltérképezéséhez így lehetne hatékonyan hozzájárítani. Erre építeni lehetne azt a közvetítő és társadalomszervező tevékenységet, amit a közművelődési intézmények végeznek. Azt kell felmutatni, amivel kapcsolódni tudunk, és amivel kapcsolódni lehet hozzánk.

Igen nagy jelentősége lenne, s nem csak a turizmus miatt, amiből ma igen sok falu él, hanem például a munkaerő szempontjából is. Tovább kellene lépni affelé, hogy egy magyar fiatal munkát tudjon vállalni külföldön, vagy egy külföldi tájékozódhasson arról, hogy érdemes-e ingatlant vásárolnia vagy befektetnie valamelyik magyar településen.

Rengeteg uniós pénzforrás van, amiről mi nem is tudunk. Fontos, hogy magunk fogalmazzuk meg a kérdéseinket, de segíteni kell magunkon abban is, hogy ne féljünk az újtól.

A szerkesztett beszélgetést készítette: Mátyus Aliz és Sággy Erna.

